

**SUOMEN YMPÄRISTÖKESKUKSEN
RAPORTTEJA 6 | 2013**

SOVA-lain mukaisten ympäristöarviointien kehitys ja laatu 2008–2010

Anna-Mari Lehmonen ja Jorma Jantunen

Suomen ympäristökeskus

SUOMEN YMPÄRISTÖKESKUKSEN
RAPORTTEJA 6 | 2013

SOVA-lain mukaisten ympäristöarviointien kehitys ja laatu 2008–2010

Anna-Mari Lehmonen ja Jorma Jantunen

Helsinki 2013

SUOMEN YMPÄRISTÖKESKUS

S Y K E

SUOMEN YMPÄRISTÖKESKUKSEN RAPORTTEJA 6 | 2013
Suomen ympäristökeskus (SYKE)
Ympäristöpolitiikkakeskus

Taitto: Liisa Lamminpää
Kansikuva: Raili Malinen/Ympäristöhallinnon kuvapankki

Julkaisu on saatavana myös internetistä:
www.ymparisto.fi/julkaisut

ISBN 978-952-11-4136-2 (PDF)
ISSN 1796-1726 (verkkosivustot)

ALKUSANAT

Laki suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista (SOVA) tuli voimaan vuonna 2005. SOVA-lain mukaisten ympäristöarviointien laatua tarkasteltiin aiemmin vuonna 2008 valmistuneessa selvityksessä (Kallio 2008). Tässä selvityksessä tarkastellaan vuosina 2008–2010 valmistuneita kolmeakymmentä SOVA-lain mukaista ympäristöarviointia tarkoituksena selvittää arviointien laatua ja laadun kehittymistä.

Selvitys perustuu pääosin ympäristöarvioinneissa laadittujen ympäristöselostusten tarkasteluun. Tarkasteltuja ympäristöarviointeja tehneiltä tai niiden tekoon osallistuneilta on myös pyydetty kommentteja selvityksen luonnoksesta ja arvioita ympäristöarvioinnin onnistumisesta ja vaikutuksista kyseisen suunnitelman tai ohjelman valmisteluun.

Selvitys on tehty Suomen ympäristökeskuksen SYKEN ympäristöpolitiikkakeskuksen politiikka-analyysien yksikössä. Sen ovat laatineet mm. Anna-Mari Lehmonen ja johtava asiantuntija Jorma Jantunen. Neuvotteleva virkamies Lasse Tallskog ympäristöministeriöstä on osallistunut selvityksen suunnitteluun ja kommentointiin.

SISÄLLYS

Alkusanat	3
1 Johdanto	7
1.1 Suunnitelmien ja ohjelmien vaikutusten arviointi	7
1.2 Selvityksen tarkoitus	8
2 Aineisto ja menetelmät	9
3 Tulokset	11
3.1 Arvioinnin kytkeminen suunnitelman tai ohjelman valmisteluun.....	11
3.2 Vuorovaikutus	12
3.3 Vaihtoehtotarkastelu.....	14
3.4 Vaikutusten arviointi	15
3.5 Raportointi	17
3.6 Seuranta	24
3.7 Ympäristöarvioinnin vaikuttavuus.....	25
4 Johtopäätökset	27
Lähteet	30
Kuvailulehdet	31
Kuvailulehti	31
Presentationsblad.....	32
Documentation page	33

1 Johdanto

1.1

Suunnitelmien ja ohjelmien vaikutusten arviointi

Suunnitelmien ja ohjelmien vaikutusten arvioinnin (SOVA) tavoitteena on edistää ympäristövaikutusten huomioon ottamista viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien laadinnassa, parantaa yleisön tiedonsaantia ja osallistumismahdollisuuksia sekä edistää kestävästä kehityksestä (SOVAL 1 §).

SOVA mahdollistaa ympäristövaikutusten systemaattisen tarkastelun ja huomioon ottamisen jo suunnitteluvaiheessa. Suunnitelmat ja ohjelmat luovat puitteita yksittäisille hankkeille ja alemman tason suunnitelmille. Suorittamalla arviointi aikaisemmassa vaiheessa voidaan paremmin vaikuttaa kehityksen suuntaan ja ottaa huomioon yhteisvaikutukset. (Hallituksen esitys... 2004)

Laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista (200/2005, myöhemmin SOVA-laki) tuli voimaan vuonna 2005. Lailla pantiin osittain täytäntöön Euroopan neuvoston ja parlamentin direktiivi suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista (2001/42/EY, ns. SEA-direktiivi) sekä YK:n Euroopan talouskomission (ECE) Espoon sopimukseen vuonna 2003 liitetty strategista ympäristöarviointia koskeva pöytäkirja (Hallituksen esitys.. 2004). SEA-direktiiviä on pantu toimeen myös maankäyttö- ja rakennuslailla (132/1999) lailla vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä (1299/2004) sekä lailla tulvariskien hallinnasta (620/2010).

Ympäristöarvioinnilla tarkoitetaan SOVA-lain 8–11 §:n mukaista suunnitelman tai ohjelman ympäristövaikutusten arviointia ja siihen liittyvän ympäristöselostuksen laatimista, kuulemisten järjestämistä, ympäristöselostuksen ja kuulemisen tulosten huomioon ottamista päätöksenteossa sekä päätöksestä tiedottamista (SOVAL 2 §).

Ympäristöarviointia edellyttävät tietyt lakiin, asetukseen tai hallinnolliseen määräykseen perustuvat suunnitelmat ja ohjelmat, jotka luovat puitteet hankkeiden lupa- tai hyväksymispäätöksille (SOVAL 4 §). Näitä ovat esimerkiksi valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, alueelliset jättesuunnitelmat, luonnonsuojeluohjelmat, maakuntaohjelmat sekä pääkaupunkiseudun liikennejärjestelmää koskevat suunnitelmat (SOVAA 1 §).

SOVA-laki tuli voimaan vuonna 2005, mutta YVA-laki (468/1994) on edellyttänyt viranomaisten suunnitelmien ympäristövaikutusten arviointia jo ennen sitä. SOVA-laki sisältää edelleen myös yleisen velvollisuuden selvittää ympäristövaikutukset, jos suunnitelman tai ohjelman toteuttamisella saattaa olla merkittäviä ympäristövaikutuksia (SOVAL 3 §). Yleinen arviointivelvollisuus koskee niitä eri toimialojen viranomaisten suunnitelmia ja ohjelmia, jotka eivät edellytä ympäristöarviointia.

Selvityksen tarkoitus

Tämän selvityksen tarkoituksena on tarkastella vuosina 2008–2010 valmistuneiden suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arviointien sekä näistä tehtyjen ympäristöselostusten laatua. Lähtökohtana tarkastelulle ovat SOVA-laki (200/2005) ja -asetus (347/2005). Tarkastelun tukena on käytetty Suunnitelmien ja ohjelmien vaikutusten arvioinnin (SOVA) tukiaineistoa (Paldanius & Tallskog 2005a) ja verkko-tukiaineistoa (www.ymparisto.fi/sova) sekä Suunnitelmien ja ohjelmien vaikutusten arvioinnin laatu -selvitystä (Paldanius & Tallskog 2005b).

Suunnitelmien ja ohjelmien vaikutusten arvioinnin laatua on arvioitu SOVA-lain valmistelun ja SEA-direktiivin toimeenpanon yhteydessä (Hildén ym. 2004) sekä lain tultua voimaan (Kallio 2008). Selvitysraportteja on käytetty vertailuun ja SOVA-lain mukaisten ympäristöselostusten laadun kehityksen seurantaan.

Tutkimuksen keskeisiä kysymyksiä olivat:

- Kuinka laadukkaasti arviointiprosessi on toteutettu ja raportoitu?
- Onko suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arviointi ja raportointi kehittynyt vuonna 2008 tehtyyn analyysiin verraten ja miten?

2 Aineisto ja menetelmät

Tässä selvityksessä on tarkasteltu kolmeakymmentä vuosina 2008–2010 valmistunutta ympäristöarviointia (ks. taulukko 1). Aineistona on käytetty arvioinneista laadittuja ympäristöselostuksia. Lisäksi on tarkasteltu suunnitelma- ja ohjelmaasiakirjoja, mikäli tarvittavia tietoja ei ole löytynyt ympäristöselostuksista. Selvityksen luonnoksen valmistuttua SOVA-arviointeja tehneiltä tai niiden tekoon osallistuneilta henkilöiltä pyydettiin kommentteja luonnoksesta ja arvioita ympäristöarvioinnin vaikutuksesta suunnitelmien tai ohjelmien laadintaan.

Taulukko 1: Arvioinnissa tarkastellut suunnitelmat ja ohjelmat

Suunnitelma tai ohjelma	Määrä, valmistumisvuosi	Toteutuksen aikajänne	Vastaava viranomainen
Maakuntaohjelmat	18 kpl, 2010	2011–2014	Maakuntien liitot
Vesienhoitosuunnitelmat	7 kpl, 2009	2010–2015	Alueelliset ympäristökeskukset*
Alueelliset jätesuunnitelmat	1 kpl 2008, 3 kpl 2009	Vuoteen 2018, Vuoteen 2016 tai 2020	Alueelliset ympäristökeskukset*
Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkistus	1 kpl, 2008	1.3.2009 alkaen	Ympäristöministeriö

* Aluehallintouudistuksesta 1.1.2010 alkaen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset

Erityyppisten suunnitelmien ja ohjelmien maantieteelliset rajaukset olivat erilaisia. Maakuntaohjelmien alueellisina rajauksina toimivat Manner-Suomen 18 maakuntaa. Vesienhoitosuunnitelmissa maa on jaettu vesienhoitopiireittäin seitsemään alueeseen, joista kolme sijoittuu Lappiin. Näistä kaksi on kansainvälisiä; toinen on perustettu Ruotsin ja toinen Norjan kanssa. Alueellisten jätesuunnitelmien osalta Suomi on jaettu Lapin läänin lukuun ottamatta neljään osaan, jotka muodostuvat yhdestä tai useammasta alueellisen ympäristökeskuksen (nykyisin ELY-keskuksen) toimialueesta. Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkistus kattoi koko maan.

Maakuntaohjelmat ovat maakuntien liittojen alueellisten toimijoiden kanssa yhteistyössä laatimia alueiden kehittämisestä annetun lain mukaisia kehittämisohjelmia (1651/2009, 25 §), joissa otetaan huomioon maakuntasuunnitelmien linjaukset. Maakuntaohjelmissa esitetään maakunnan kehittämisen painopisteet ja tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi.

Alueellisten jätesuunnitelmien taustalla oli valtioneuvoston vuonna 2008 hyväksymä valtakunnallinen jätesuunnitelma vuoteen 2016 sekä jätelain (1072/1993) 40 §, joka velvoittaa alueellisen ympäristökeskuksen (1.1.2010 alkaen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen) laatimaan alueellisen jätesuunnitelman jätelain ja sen nojalla säädettyjen tehtävien hoitamiseksi. Alueellisessa jätesuunnitelmassa

tulee esittää jätehuollon nykytilaa koskevat tiedot sekä kehittämistavoitteet ja niiden saavuttamiseksi tarvittavat toimet.

Vesienhoitosuunnitelmat perustuvat lakiin vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä (1299/2004). Lain mukaan alueellisen ympäristökeskuksen (1.1.2010 alkaen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen) tulee laatia vesienhoitoalueelle vesienhoitosuunnitelma, joka sisältää tiedot alueen vesistöistä, muutoksista niiden tilassa, vesienhoidon tavoitteista ja tarvittavista vesienhoidon toimenpiteistä.

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkistuksen yhteydessä tehtiin SOVA-lain mukainen ympäristöarviointi. Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet kuuluvat maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) mukaiseen alueidenkäytön suunnittelujärjestelmään. Niiden tarkoituksena on varmistaa valtakunnallisesti tärkeiden asioiden huomioon ottaminen kaavoituksessa ja viranomaisten toiminnassa. Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden valmistelusta huolehtii ympäristöministeriö ja ne niistä päättää valtioneuvosto.

Aineiston arviointia varten luotiin kriteeristö, johon sisältyy SOVA-lain ja -asetuksen sisältämät vaatimukset arviointimenettelylle ja raportoinnille sekä suunnittelu- ja vuorovaikutusprosesseihin liittyviä kysymyksiä.

Arviointiteemat olivat seuraavat:

- Arvioinnin kytkeminen suunnitelman tai ohjelman valmisteluun
- Vuorovaikutus
- Vaihtoehtotarkastelu
- Vaikutusten arviointi
- Ympäristöraportin sisältövaatimusten täyttyminen
- Ympäristöarvioinnin vaikuttavuus

3 Tulokset

3.1

Arvioinnin kytkeminen suunnitelman tai ohjelman valmisteluun

SOVA-lain mukaan suunnitelmasta tai ohjelmasta vastaavan viranomaisen tulee arvioida suunnitelman tai ohjelman ympäristövaikutukset ja laatia ympäristöselostus osana valmistelua ennen suunnitelman tai ohjelman hyväksymistä (SOVAL 8). SOVA-lain 8 §:n 2 momentissa säädetään yleisön oikeudesta saada tietoja suunnitelman tai ohjelman ja ympäristöselostuksen lähtökohdista, tavoitteista ja valmistelusta sekä esittää mielipiteensä asiasta. Tämä edellyttää käytännössä arvioinnin suunnittelua ja myös sen raportointia. Samaa edellyttää myös 8 §:n 3 mom., jonka mukaan ympäristöselostuksessa annettavien tietojen laajuudesta ja yksityiskohtaisuudesta on kuultava muita viranomaisia. Vaikutusten arvioinnin tarkoituksena on tuottaa tietoa suunnitelman tai ohjelman valmistelun, toteutuksen sekä seurannan tarpeisiin ja se on liitettävä valmistelun keskeisiin vaiheisiin (Paldanius & Tallskog 2005a). Ympäristöarvioinnin tiivis ja varhainen kytkentä suunnitelma- ja ohjelmatyöhön on tärkeää, jotta arvioinnin tuottamaa tietoa voidaan käyttää tehokkaasti. Suunnitelma- ja ohjelmatyön sekä ympäristöarvioinnin samanaikaisuus ja tiivis integrointi on aikaisempien kokemusten perusteella havaittu hyväksi käytännöksi (Hildén ym. 2004, Kallio 2008).

Maakuntaohjelmat

Maakuntaohjelmissa ympäristöarvioinnin tekeminen oli kytketty ohjelmatyöhön usein hyvin varhaisessa vaiheessa. Yli puolet maakuntaohjelmista oli aloitettu laatimalla osallistumis- ja arviointisuunnitelma, jossa oli ohjelmatyön lisäksi käsitelty myös ympäristövaikutusten arviointia. Valtaosassa ohjelmien ympäristöselostuksista mainittiin arvioinnin toteutuksen olleen samanaikaista ohjelmatyön kanssa. Yleensä ympäristöselostusluonnos oli ollut myös kuulemiskierroksella yhtäaikaaisesti ohjelmaluonnoksen kanssa.

Kolmessa maakuntaohjelmassa vaikutusten arviointi oli painottunut ohjelmaprosessin loppuvaiheeseen. Puolessa tapauksista ympäristövaikutuksia oli arvioitu jatkuvasti, tiiviissä yhteistyössä ja vuorovaikutteisesti ympäristöohjelman valmistelun kanssa. Yksi ympäristöselostus oli konsultin tekemä, mutta itse arviointi sen taustalla oli toteutettu maakuntaliitossa virkamiestyönä. Ympäristöselostus ei kuitenkaan ollut luonnonvaiheessa lausuntokierroksella samaan aikaan ohjelmaluonnoksen kanssa, joten sen laadinta oli voinut tapahtua ohjelmatyön loppuvaiheessa.

Vesienhoitosuunnitelmat

Ympäristöselostusten mukaan keskeinen osa arvioinnista tehtiin alueellisessa ympäristökeskuksessa toimenpideohjelman valmistelun yhteydessä. Laki vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä (1299/2004) edellyttää kolmea kuulemiskierrosta. Ensimmäinen kuuleminen koski työsuunnitelmaa, aikataulua ja osallistumista. Toi-

nen kuulemiskierros käsitteli vesienhoidon keskeisiä kysymyksiä ja kolmas kierros suunnitelmaluonnosta. Mahdollisuuksia antaa palautetta on siis ollut suunnitelman laadinnan eri vaiheissa.

Alueelliset jätesuunnitelmat

Kaikissa alueellisissa jätesuunnitelmissa ympäristövaikutusten arvioinnilla pyrittiin tuottamaan tietoa ympäristövaikutuksista suunnittelun tueksi. Vaikutuksia oli arvioitu tiiviissä kytkennässä suunnittelutyöhön. Kahdessa tapauksessa arviointi oli tehty yhteistyössä konsultin kanssa. Alueellisten jätesuunnitelmien luonteeseen kuuluu ympäristöarvioinnin korostunut merkitys, sillä suunnitelmien tavoitteena on vähentää jätehuollon ympäristövaikutuksia.

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkistus

Ympäristöarviointi tehtiin samanaikaisesti alueidenkäyttötavoitteiden tarkistuksen kanssa ja tiiviisti osana prosessia. Yhtenä arvioinnin tavoitteista oli tukea valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkistuksen valmistelua, jolloin tiiviistä kytkennästä oli hyötyä. Tarkistuksen teko aloitettiin työ- ja arviointisuunnitelman laatimisella, jolloin kytkentä oli tapahtunut jo varhaisessa vaiheessa.

Yhteenveto

Useimmissa suunnitelmissa ja ohjelmissa vaikutusten arviointi oli kytketty suunnitelma- tai ohjelmatyöhön jo alkuvaiheessa ja yli puolessa tapauksista arviointi oli käynnistynyt työ- ja arviointisuunnitelmalla, jossa tuotiin myös ympäristöarvioinnin tavoitteita esille. Lähes kaikki ympäristöarvioinnit oli toteutettu samanaikaisesti suunnitelman tai ohjelman laatimisen kanssa, joskin muutamassa kytkentä vaikutti jäävän samanaikaiseen toteutukseen. Myös suunnitelma- tai ohjelmatyön loppuvaiheeseen jääneet ympäristöarvioinnit oli kuitenkin tehty ennen suunnitelman tai ohjelman hyväksymistä.

3.2

Vuorovaikutus

Yksi SOVA-lain keskeisistä tavoitteista on yleisön tiedonsaannin ja osallistumismahdollisuuksien parantaminen (SOVAL 1 §). Vähimmäisvaatimuksina vuorovaikutuksen järjestämiselle voidaan pitää lain edellyttämää mahdollisuutta tutustua suunnitelma- tai ohjelmaluonnokseen sekä ympäristöselostukseen sekä hyväksytyihin asiakirjoihin ja antaa niistä palautetta (SOVAL 9 §, 11 §). SOVA-menettely ei edellytä kaavoitusmenettelyn lailla osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa, jossa tiedotetaan suunnittelun aikataulusta sekä osallistumis- ja arviointimenettelystä, mutta niitä oli laadittu arvioinnin suunnittelun tueksi. Tarkastelluissa suunnitelmissa ja ohjelmissa oli edellä mainittujen lisäksi käytetty muitakin vuorovaikutuksen keinoja.

Maakuntaohjelmat

Tiedotus- ja kuulemismenettelyt oli järjestetty SOVA-lain mukaisesti. Yli puolessa oli lisäksi laadittu aluksi osallistumis- ja arviointisuunnitelma, jolloin kuulemiskierroksia oli yhteensä kolme. Sidosryhmätyöskentely oli merkittävässä osassa ohjelmien valmistelussa. Mukana on ollut alueellisia toimijoita, vaikuttajia ja etujärjestöjä, joiden kanssa ohjelman sisältöä oli luonnosteltu sidosryhmäseminaareissa. Vain parissa tapauksessa oli järjestetty myös suurelle yleisölle avoimia tapahtumia, ja yleensä tiedotus kansalaisille on tapahtunut internetissä, alueellisissa lehdissä sekä viranomaisen ilmoitustaululla. Kolmanneksessa ympäristöselostuksista mainittiin olleen mahdollisuus antaa palautetta myös sähköisesti joko palautelomakkeella tai vuo-

rovaikutteisemmin blogikeskustelussa tai Facebook-sivustolla. Parissa tapauksessa yleisölle tai sidosryhmille tai molemmille oli tehty kyselyitä internetissä. Yleensä kyselyt oli tehty ohjelmatyön alkuvaiheessa ja niissä kartoitettiin mielipiteitä siitä, millaisia asioita ohjelman suunnittelussa ja arvioinnissa tulisi ottaa huomioon.

Vesienhoitosuunnitelmat

Vesienhoitosuunnitelmien kohdalla oli järjestetty kolme tiedottamis- ja kuulemiskierrosta, joiden yhteydessä oli mahdollisuus lausua mielipiteensä. Lisäksi järjestettiin yleisötilaisuuksia. Sidosryhmien edustajista muodostettu yhteistyöryhmä osallistui suunnitelmien laatimiseen niiden eri vaiheissa.

Alueelliset jätesuunnitelmat

Myös alueellisten jätesuunnitelmien tiedotus- ja kuulemiskierrokset oli järjestetty SOVA-lain mukaisesti ja puolessa suunnitelmista oli laadittu osallistumis- ja arviointisuunnitelma. Alueellisten jätesuunnitelmien laadinnassa sidosryhmät ja myös yksittäiset kansalaiset pääsivät osallistumaan jo varhaisessa vaiheessa kyselyjen välityksellä, joita järjestettiin kolmen suunnitelman yhteydessä. Kyselyistä saatujen vastausten, yksityishenkilöiden sekä sidosryhmien ja asiantuntijoiden antamien mielipiteiden perusteella valittiin jätesuunnitelmien painopisteet. Yhden alueellisen jätesuunnitelman yhteydessä mielipiteitä kerättiin internetissä olevan palautekanavan avulla. Lisäksi järjestettiin avoimia tiedotustilaisuuksia.

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkistus

Myös valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkistuksen yhteydessä laadittiin työ- ja arviointisuunnitelma sekä järjestettiin SOVA-lain mukaiset kuulemiskierrokset. Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet tulee valmistella vuorovaikutuksessa eri tahojen kanssa (132/1999, 23 §). Tarkistus laadittiin yhteistyössä sidosryhmien asiantuntijoiden kanssa. Myös yleisölle järjestettiin kaksi avointa esittely- ja kuulemistilaisuutta; ensin alkuvaiheessa (liittyen työ- ja arviointisuunnitelmaan ja sen kommentointimahdollisuuteen) ja toisen kerran valmisteluvaiheessa ennen lausuntokierrosta.

Yhteenveto

Kaikissa suunnitelmissa ja ohjelmissa järjestettiin SOVA-lain mukaiset kuulemiskierrokset ja tiedotus sekä usein laadittiin myös osallistumis- ja arviointisuunnitelma, josta oli mahdollista esittää mielipiteensä. Myös sidosryhmätyöskentely vaikutti olevan keskeisessä osassa suunnitelman tai ohjelman sisältöä laadittaessa. Useita suunnitelmia ja ohjelmia varten tehtiin aluksi kyselyitä työn pohjaksi ja järjestettiin yleisötilaisuuksia, joissa kerättiin sidosryhmien ja yksittäisten kansalaisten näkemyksiä. Valmistelussa käytettiin usein yhteistyöryhmiä, joissa oli suunnitelman kannalta keskeisiä alueellisia toimijoita edustettuina. Joidenkin maakuntaohjelmien laadinnan vuorovaikutuksessa hyödynnettiin perinteisten vuorovaikutusmenetelmien rinnalla myös sosiaalista mediaa. Useimpiin ohjelmiin oli mahdollista antaa palautetta Internetin kautta. Erityisesti yleisölle tarkoitettun vuorovaikutuksen määrä oli kasvanut verrattuna edelliseen arviointikierrokseen nähden, jolloin sitä oli ollut vain kahden ohjelman kohdalla (Kallio 2008).

Vaihtoehtotarkastelu

Vaihtoehtoja voi olla joko koko suunnitelmalle tai ohjelmalle tai niiden osille kuten toimintalinjoille tai erilaisille yhdistelmille näistä. SOVA-lain mukaan suunnitelmasta tai ohjelmasta vastaavan viranomaisen tulee selvittää ja arvioida eri vaihtoehtojen todennäköisesti merkittävät ympäristövaikutukset (SOVAL 8 §). Ympäristöselostuksessa on lisäksi esitettävä ympäristön nykytilan todennäköinen kehitys ilman suunnitelmaa tai ohjelmaa (SOVAA 4 § 2 kohta). Nollavaihtoehto voidaan katsoa minimivaatimukseksi, mutta koska vaihtoehtojen vertailu on olennainen osa ympäristöarviointia, olisi toteuttamisvaihtoehtojakin hyvä olla useampia.

Maakuntaohjelmat

Vaihtoehtotarkastelu puuttui maakuntaohjelmien ympäristöarvioinneista lähes kokonaan. Yhdellekään ohjelmalle ei esitetty varsinaisia vaihtoehtoja, ja osasta myös nollavaihtoehto eli nykytilan kehittyminen ilman ohjelman toteuttamista oli jätetty pois.

Nollavaihtoehtoon puuttumiselle oli usein perusteluna ohjelman luonne: maakuntaohjelman linjaukset oli valittu jo maakuntasuunnitelmassa, joten uusien vaihtoehtojen luomista niille ei pidetty mielekkäänä. Maakuntasuunnitelma ohjaa maakuntaohjelman tekoa ja linjaa sen sisältöä, ja alueiden kehittämistä annetun lain (1651/2009) mukaan se tulee ottaa huomioon maakuntaohjelmaa laadittaessa. Noin kolmasosassa ympäristöselostuksista kerrottiin vaihtoehtojen valinnan tapahtuneen maakuntasuunnitelman valmistelun yhteydessä ennen ohjelmavaihetta. Vaihtoehtojen luopumista perusteltiin myös sillä, että realistisia vaihtoehtoja olisi vaikea luoda ja vertailla, sillä ohjelman toteutumista kaikkine toimenpiteineen ei pidetty varmana. Erilaisten toteuttamistapojen vertailua pidettiin hankalana.

Noin puolessa maakuntaohjelmista nollavaihtoehtona oli vertailu tilanteeseen, jossa nykytila kehittyisi ilman ohjelman toimenpiteitä. Muutamassa vertailukohtana oli nykytila – sen kehittymiseen ei otettu kantaa, sillä kehityksen ennustaminen katsottiin liian vaikeaksi. Käytännössä arvio oli kuitenkin molemmissa tapauksissa samantapainen. Nollavaihtoehtoon ympäristövaikutukset oli arvioitu järjestelmällisesti toteuttamisvaihtoehtoon vaikutusten tapaan ainoastaan yhdessä tapauksessa. Neljässä ympäristöarvioinnissa nollavaihtoehtoa ei käsitelty ollenkaan.

Yhdessä maakuntaohjelmassa oli nolla- ja toteuttamisvaihtoehtojen lisäksi osavaihtoehtona vertailtu aktiivisen ja passiivisen ilmastopolitiikan vaikutuksista. Vaihtoehtojen vertailu jäi kuitenkin kevyeksi vaikutusten arvioinnin keskittyessä toteuttamisvaihtoehtoon.

Vesienhoitosuunnitelmat

Kaikissa vesienhoitosuunnitelmissa arvioitiin nollavaihtoehto kattavasti mutta yleisluonteisesti. Nollavaihtoehtona oli nykyisten toimenpiteiden jatkaminen ilman suunnitelman sisältämiä lisätoimenpiteitä. Toteuttamisvaihtoehtoon vaikutukset oli aina arvioitu perusteellisemmin. Muita vaihtoehtoja ei tarkasteltu eikä vaihtoehtojen valintaa otsikoinnista huolimatta perusteltu.

Alueelliset jätesuunnitelmat

Nollavaihtoehtona alueellisissa jätesuunnitelmissa käsiteltiin nykytilan kehittymistä ilman uutta jätesuunnitelmaa. Ympäristöarviointi perustui vahvasti vaihtoehtotarkasteluun, jonka avulla oli pyritty tuottamaan lisätietoa vaihtoehtojen vaikutuksista. Yhdessä alueellisessa jätesuunnitelmassa vaihtoehtot laadittiin, koska palautteessa vaadittiin vaihtoehtotarkastelua. Alueellisten jätesuunnitelmien painopistealueille oli muodostettu erilaisia osavaihtoehtoja, useimmiten 2–4 kappaletta kutakin painopistealuetta.

kohti. Vaihtoehtojen asettamista pidettiin kuitenkin joissakin tapauksissa hankalana ja jopa keinotekoisena. Painopisteet oli valittu suunnittelun alkuvaiheessa.

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkistus

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkistuksen ympäristöselostus ei sisällä varsinaista vaihtoehtotarkastelua. Nykytilan kuvauksen yhteydessä kuitenkin selostettiin sen kehittyminen ilman suunnitelmaan tehtäviä muutoksia. Valmistelun yhteydessä oli arvioitu tavoitteiden vaihtoehtoisten muotoilujen ympäristövaikutuksia, mutta vaihtoehtojen vertailua tai valintojen perusteita ei oltu esitetty ympäristöselostuksessa.

Yhteenvedo

Vaihtoehtotarkastelu riippui hyvin paljon suunnitelman tai ohjelman luonteesta. Tarkastelluissa ympäristöselostuksissa useimmin esiintyi osasuunnitelmien vaihtoehtotarkastelu, joskin yli puolesta vaihtoehtotarkastelu oli jätetty kokonaan pois. Ohjelmat, joiden sisällön linjaukset oli tehty aikaisemmin, sisälsivät hyvin harvoin vaihtoehtoja. Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkistus ja vesienhoitosuunnitelmat sisälsivät ainoastaan nollavaihtoehdon, jolloin vaikutuksia verrattiin nykytilan kehitykseen ilman uusia toimenpiteitä. Maakuntaohjelmissa nollavaihtoehtona oli toisinaan myös nykytila sellaisenaan, sillä sen kehityksen arviointiin katsottiin sisältyvän liikaa epävarmuuksia. Yhdessä maakuntaohjelmassa oli kuitenkin tarkasteltu nollavaihtoehdon lisäksi yhtä osavaihtoehtoa. Varsinaisia vaihtoehtoja esiintyi ainoastaan alueellisissa jätesuunnitelmissa, jossa kullekin painopistealueelle oli toteutettu vaihtoehtojen vertailu. Vaihtoehtotarkastelun tavoitteena oli tuottaa lisätietoa päätösten tekoon, joskin osaa vaihtoehtoista pidettiin teennäisinä.

3.4

Vaikutusten arviointi

Suunnitelman tai ohjelman todennäköisesti merkittävät ympäristövaikutukset tulee SOVA-lain mukaan selvittää ja arvioida (SOVAL 8 §). Arviointi voi kohdistua koko suunnitelmaan tai ohjelmaan tai niiden osiin, mutta arvioinnin tulee tuottaa tietoa myös koko suunnitelman tai ohjelman yhteisvaikutuksista (Paldanius & Tallskog 2005b). Arvioija valitsee sopivan lähestymistavan sekä käytettävät menetelmät ja tietolähteet (Kallio 2008). Tarkasteltujen suunnitelmien ja ohjelmien vaikutusten arviointiin käytetyt tietolähteet ja menetelmät suunnitelmatyypeittäin on esitetty taulukossa 2. SOVA-asetuksessa (4 §) määritellään yksityiskohtaisemmin, mitä vaikutuksia ympäristöselostuksessa kuuluu esittää (ks. taulukko 3, kohta 6).

Maakuntaohjelmat

Useimmissa maakuntaohjelmien ympäristöarvioinneissa oli arvioitu ekologiset, sosiaaliset, kulttuuriset, alue- ja yhdyskuntarakenteelliset sekä sosiaaliset vaikutukset. Usein arvioinnin kohteena olivat lisäksi taloudelliset vaikutukset, joiden merkitystä maakuntaohjelmalle korostettiin. Muutamassa ohjelmassa oli arvioitu eritellymin vaikutukset SOVA-asetuksen 4 § 6 kohdassa mainittuihin vaikutusluokkiin. Joissakin oli lisäksi arvioitu vaikutukset esimerkiksi tasa-arvoon tai yrittäjyyteen.

Noin kahdessa kolmasosassa vaikutukset oli arvioitu toimintalinjoittain, kolmasosassa sekä toimintalinjoittain että koko ohjelman osalta ja yhdessä ainoastaan koko ohjelman vaikutukset. Vaikutuksia oli tunnistettu ja kuvattu laadullisesti, pääosin hyvin yleisluontoisesti. Noin puolessa arvioinneista oli lisäksi arvioitu vaikutusten merkittävyys, yleensä viisiportaisella asteikolla. Vaikutuksia ei yleensä kohdennettu

millekään tietylle alueelle, vaikka nykytilan kuvauksen yhteydessä saatettiin eritellä maakunnan ympäristön herkimpiä kohteita tarkemmin.

Yleensä arvioinnin olivat tehneet maakuntaliiton asiantuntijat: joko ohjelman valmistelusta vastanneet virkamiehet tai esimerkiksi ympäristöasiantuntija. Aina arvioinnin tekijän roolia maakuntaliitossa ei selostettu tarkemmin. Puolessa tapauksista arviointiin oli osallistunut maakunnallinen YVA/SOVA-ryhmä. Yhtä arviointia varten oli teetetty analyysi ympäristön tilan muutoksista ja noin kolmasosassa viitataan valmiiseen materiaaliin (mm. seurantatietoa, ympäristöstrategia ja maakuntakaavan tausta-aineisto), jota oli hyödynnetty arvioinnissa. Yhdessä tapauksessa asiantuntija-apuna käytettiin konsulttia. Usein arvioinnissa oli käytetty apuna myös tukilistoja.

Vesienhoitosuunnitelmat

Vesienhoitosuunnitelmien vaikutukset oli kohdennettu erityisesti vesiin kohdistuviin vaikutuksiin, mutta myös esimerkiksi ilmastomuutokseen, luonnon monimuotoisuuteen ja yhteiskuntaan. Arviointi oli tehty toteuttamisvaihtoehdolle eli koko suunnitelmalle ja vaikutuksia oli kuvattu ainoastaan laadullisesti. Vaikutusten arviointi oli tehty alueellisissa ympäristökeskuksissa virkamiestyönä ja asiantuntija-arviointien lisäksi arvioinnin tukena oli käytetty kirjallisuutta, tarkistuslistoja, tarkastelukehikoita, taulukointeja ja mallinnusta.

Alueelliset jätesuunnitelmat

Eri jätesuunnitelmissa vaikutuksia oli arvioitu vaihtelevalla tarkkuudella. Arviointi oli kohdennettu yleensä sosiaalisiin, ekologisiin ja yhteiskunnallisiin vaikutuksiin, joita oli eri tavoin avattu yksityiskohtaisemmiksi vaikutuskohteiksi. Arviointiin oli valittu merkittävimmät vaikutukset, joten arvioinnin kohdentaminen vaihteli myös suunnitelmien sisällä painopisteittäin. Lähes kaikissa oli myös arvioitu suunnitelman vaikutukset jätepolitiikkaan.

Vaikutuksia oli arvioitu laadullisesti ja niiden suuntaa ja merkittävyyttä arvioitiin yleensä viisiportaisella asteikolla, paitsi yhdessä arvioinnissa, jossa vaikutuksia kuvattiin luvulla. Vaikutusten selvittämisessä oli käytetty asiantuntija-arviointia, olemassa olevia selvityksiä ja tutkimuksia sekä puolessa arvioinneista tehtiin arvioinnin tueksi taustaselvityksiä. Arviointi oli tehty alueellisissa ympäristökeskuksissa ja kahden suunnitelman arvioinnissa oli käytetty apuna konsulttia.

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkistus

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden ympäristövaikutusten arviointi oli tehty tarkistuksen luonteen mukaisesti hyvin yleisellä tasolla. Arviointi kohdistui alueidenkäyttöön, liikenteeseen ja yhdyskuntahuoltoon, maisemaan, taajamakuvaan ja kulttuuriympäristöön, ihmisiin ja yhteisöihin, ilmastomuutoksen hillintään ja ilmastomuutokseen sopeutumiseen, luonnonvaroihin ja luontoon, talouteen ja elinkeinoihin sekä suunnitteluun ja päätöksentekoon. Vaikutuksia oli arvioitu laadullisesti. Arviointi oli suoritettu erikseen yksittäisille tarkastuksille tai tarkastusryhmille sekä koottu koko ohjelman yhteisvaikutuksiksi. Arvioinnin toteutti konsultti yhteistyössä ympäristöministeriön virkamiesten kanssa. Vaikutusten arvioinnissa käytettiin asiantuntija-arvioiden lisäksi vaikutuslistoja, arviointilomakkeita ja valmista tausta-aineistoa ja arvioinnin mittaan kerättyä tietoa ja eri osapuolten näkemyksiä.

Yhteenveto

Yleensä suunnitelman tai ohjelman ympäristövaikutukset oli kuvattu laadullisesti suunnitelman eri osille, kuten toimintalinjoille tai vaihtoehdoille. Lisäksi vaikutusten suuntaa ja merkittävyyttä on arvioitu 5–7-portaisella asteikolla. Ohjelman kokonaisvaikutusten arviointi oli tehty hieman yli puolessa arvioinneista.

Taulukko 2. Arvioinnissa käytetyt tietolähteet ja menetelmät

Maakuntaohjelmat	Vesienhoito-suunnitelmat	Alueelliset jätesuunnitelmat	Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkistus
<ul style="list-style-type: none"> • asiantuntija-arviot (maakuntaliiton ympäristöasiantuntija, YVA/SOVA-ryhmä, konsultti) • tukilistat • ympäristön tilasta teetetty analyysi • valmis materiaali: seurantatietoa, ympäristöstrategia, maakuntakaavan tausta-aineisto 	<ul style="list-style-type: none"> • asiantuntija-arviot • tarkistuslistat • mallinnus • tarkastelukehikot • taulukoinnit • kirjallisuus 	<ul style="list-style-type: none"> • asiantuntija-haastattelut (ympäristökeskusten asiantuntijat, konsultti) • tutkimukset • teemoittaiset taustaselvitykset • suunnitelmat • valmis materiaali 	<ul style="list-style-type: none"> • asiantuntija-arviot (YM, konsultti) • vaikutuslistat • arviointilomakkeet • tausta-aineistot (edellistä arviointia varten tuotettua tietoa, valmistelun yhteydessä koottu arviointiaineisto, eri osapuolten näkemykset)

3.5

Raportointi

Suunnitelmasta tai ohjelmasta vastaavan viranomaisen on arvioitava ympäristövaikutukset ja laadittava niistä ympäristöselostus (SOVAL 2 § kohta 4, 8 §), joka voi olla itsenäinen asiakirja tai suunnitelma- tai ohjelma-asiakirjan liite. Ympäristöselostuksen sisältövaatimukset on esitetty SOVA-asetuksessa. Sisältövaatimusten yksityiskohdat sekä tarkasteltujen ympäristöselostusten vaatimusten täyttyminen käydään läpi taulukossa 3 ja luvussa 3.5. Ympäristöarvioinnin selkeys ja helppotajaisuus luo edellytyksiä osallistumiselle, minkä vuoksi suunnitelmien ja ohjelmien ymmärrettävyyteen tulisi kiinnittää huomiota (Hallituksen esitys... 2004).

Maakuntaohjelmat

Ympäristöselostukset olivat hyvin vaihtelevia pituudeltaan ja kattavuudeltaan. Kaksi kolmasosaa selostuksista oli tehty erillisiksi asiakirjoiksi. Kolme ympäristöselostusta oli ohjelma-asiakirjan liitteenä, mutta selvästi erotettavana ja itsenäisesti toimivana osana. Kolme ympäristöselostuksista ei toiminut itsenäisesti, ja ne olivat joko ohjelma-asiakirjan yhtenä lukuna tai asiakirjan liitteenä. Näistä selostuksista puuttui asetuksen edellyttämiä osia, joita oli esitetty itse ohjelma-asiakirjassa. Suurin osa ympäristöselostuksista noudatti SOVA-asetuksen sisältövaatimusten runkoa, jolloin niiden etenemistä oli helppo seurata. Epätäsmällinen otsikointi ja ohjelman kokonaisvaikutusten kuvaamisen puuttuminen saattoivat kuitenkin haitata selostuksen helppotajaisuutta.

Vesienhoitosuunnitelmat

Vesienhoitosuunnitelmien ympäristöselostukset olivat kaikki suunnitelma-asiakirjassa noin yhdeksänsivuisena omana lukunaan. Selostukset eivät olleet kaikilta osin itsenäisesti toimivia, vaan osa ympäristöselostuksessa esitettävistä tiedoista oli suunnitelman muissa luvuissa. Selostukset olivat hyvin samankaltaisia, mikä selittynee niiden laatimiseen varta vasten tehdyllä ohjeella (Ympäristövaikutusten arviointi vesienhoidossa) ja osittain myös sillä, että sama taho oli tehnyt useampia vesienhoitosuunnitelmia ympäristöarviointineen – Lapin ympäristökeskuksen alueelle sijoittuu kokonaan kolme vesienhoitoaluetta ja osittain kaksi, joten siellä oli laadittu useita ympäristöselostuksia.

Alueelliset jätesuunnitelmat

Yhden alueellisen jätesuunnitelman ympäristöselostus oli erillisenä asiakirjana ja muut suunnitelman liitteinä. Liitteenä olleista ympäristöselostuksista kaikki olivat selkeästi erotettavia osia ja itsenäisesti toimivia kokonaisuuksia sillä poikkeuksella, että yhden suunnitelman kohdalla tieto vaikutusten seurannasta löytyi ainoastaan suunnitelmasta.

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkistus

Ympäristöselostus oli erillinen ja itsenäinen asiakirja, joka ainoana tarkastelluista ympäristöselostuksista oli huomattavasti laajempi (41 s.) kuin itse valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkistus (11 s.). Ympäristöselostuksessa edettiin tarkistus kerrallaan, jolloin nykytilan ja vaikutusten kuvaus päätettiin kunkin tarkistuksen tai tarkistusryhmän kuvauksen yhteyteen. Vaikutusten yhteenveto helpotti kokonaiskuvan hahmottamista.

Yhteenveto

Ympäristöselostusten laajuus vaihteli paljon etenkin maakuntaohjelmien kesken. Yleensä ympäristöselostus oli ohjelma-asiakirjaa suppeampi, ainoastaan valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkistuksen ympäristöselostus oli suunnitelmaa tai ohjelmaa laajempi. Hieman yli puolet kaikista tarkastelluista ympäristöselostuksista oli julkaistu suunnitelman tai ohjelman liitteenä. Suurin osa liitteinä olleista selostuksista oli jonkin sisältövaatimuksen suhteen vaillinaisia.

Sisältövaatimusten täyttyminen

SOVA-asetuksen 4 § sisältää SOVA-lain mukaiselle ympäristöselostukselle asetetut sisältövaatimukset. Sisältövaatimusten täyttyminen tarkastelu oli yksi tämän selvityksen keskeisiä kysymyksiä. Yhteenveto raporttien sisältövaatimusten täyttymisestä on esitetty taulukossa 3.

Maakuntaohjelmat

Lähes kaikkien maakuntaohjelmien **sisältö ja päätavoitteet** selostettiin lyhyesti ja tiiviisti ympäristöselostuksen johdannossa. Kahdesta ympäristöselostuksesta puuttui sisällön ja tavoitteiden kuvailu. Näistä molemmat olivat osana ohjelma-asiakirjaa, ja vaaditut tiedot oli esitetty asiakirjan muissa osissa. Useimmiten selostettiin myös, miksi kyseiseen ohjelmaan sovelletaan SOVA-menettelyä ja mitä se tarkoittaa. Joissakin ympäristöselostuksissa oli kuvailtu kyseisen ohjelman sijaan ainoastaan ympäristöarvioinnin sisältöä ja tavoitteita yleisesti.

Maakuntaohjelman **suhde muihin asiaan liittyviin suunnitelmiin ja ohjelmiin** oli useimmiten esitetty sanallisesti, ja noin kolmasosassa selostuksista lisäksi kaavion avulla. Keskeisimmät muut suunnitelmat olivat maakuntasuunnitelma, maakunta-kaava, valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet sekä maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelmat. Muutamassa selostuksessa oli esitetty lisäksi muitakin ohjelmia ja suunnitelmia, muttei aina niiden suhdetta maakuntaohjelmaan. Muutamasta ympäristöselostuksesta osio puuttui, mutta se löytyi ohjelma-asiakirjasta.

Nykytilan kuvausten laajuus, syvyys ja monipuolisuus vaihtelivat hyvin paljon. Osassa selostettiin pitkästi ja seikkaperäisesti ympäristön tilaa ja kehitystä tunnuslukujen ja karttojen avulla, osassa selostus oli hyvin lyhyt ja suppea ja käsitteli lähinnä joitakin luonnonympäristön osa-alueita. Selostusten pituus vaihteli yhdestä 15 sivuun. Usein nykytilan kuvauksen yhteydessä kuvailtiin myös ympäristön eri osa-alueisiin kohdistuvia uhkia ja ympäristöongelmia, mahdollisesti myös tarpeita ja toimintatapoja kehittää toimintaa ja vähentää ympäristövahinkoja. Nämä kuitenkin liitettiin harvoin ohjelman todennäköisiin vaikutuksiin.

Ympäristön tilan kehitys ilman ohjelmaa käsiteltiin varsinaisesti ainoastaan yhdessä maakuntaohjelmassa. Nykytila tai sen kehitys olivat usein vaikutusten arvioinnin vertailukohtana ja ohjelman nollavaihtoehtona, mutta kehitystä kuvattiin ainoastaan ohjelman vaikutusten kautta.

Lähes kaikissa selostuksissa alueiden **ominaispiirteitä** käsiteltiin ympäristön nykytilan kuvauksen yhteydessä. Joskus samalla käsiteltiin myös merkittävimpiä tai todennäköisiä ympäristöriskejä tai -uhkia. Hyvin harvoin kuitenkaan oli yhdistetty alueita ja vaikutuksia toisiinsa, ja vain harvoissa ominaispiirteet ja niihin kohdistuvat uhkat oli liitetty maakuntaohjelman ympäristövaikutuksiin.

Noin puolessa tapauksista **ongelmat** esitettiin nykytilan kuvauksen yhteydessä. Muutamassa tapauksessa ongelmat oli kartoitettu SWOT-analyysin avulla. Harvoissa ohjelmissa kuitenkin oli otettu huomioon, mitkä ongelmista ovat ohjelman kannalta merkittävimpiä. Muutamassa mainittiin Natura-alueet, mutta niihin ei todettu kohdistuvan kielteisiä vaikutuksia.

Noin puolessa selostuksista vaikutusten arviointi kytkettiin kansallisiin tai **kansainvälisiin ympäristönsuojeluohjelmiin ja -tavoitteisiin**. Yleensä oli ainoastaan lueteltu joitakin ohjelmaan liittyviä sopimuksia ja tavoitteita, parissa tapauksessa niitä oli listattu kattavammin. Valtaosassa sopimusten ja tavoitteiden todettiin olevan taustatietoa ja suunnittelun lähtökohtana, otettavan huomioon mahdollisuuksien mukaan. Parissa selostuksessa oli kuvattu konkreettisemmin, mitä ja miten ne otetaan huomioon. Noin puolessa kaikista ohjelmista tarkastelu puuttui kokonaan.

Vaikutuksia aineelliseen omaisuuteen ei mainittu erikseen yhdessäkään ympäristöselostuksessa. Vaikutukset tekijöiden välisiin suhteisiin, lyhyen ja pitkän aikavälin ja kertyvät vaikutukset esitettiin usein niukasti jos ollenkaan, sen sijaan ympäristön osa-alueet oli yleensä hyvin huomioitu. Usein eri osa-alueet oli jaoteltu lain 2 § tai asetuksen 4 § 6 kohdan mukaan, ja yleensä vaikutuskohteet oli niputettu jollain tapaa (esim. sosiaaliset, ekologiset, kulttuuriset, yhdyskuntarakenteelliset ja taloudelliset).

Noin kolmasosassa ympäristöselostuksista kerrottiin negatiivisten ympäristövaikutusten **lieventämiskeinojen** olevan sisäänrakennettuna ohjelmaan tai että ohjelmaa on muokattu, jos toimenpiteiden on arvioitu aiheuttavan merkittäviä ympäristöhaittoja. Noin kolmanneksessa vaikutusten kuvailun yhteydessä on esitetty keinoja niiden vähentämiseksi. Useissa selostuksissa viitattiin kysymyksen olevan merkittävämpi hankkeen toteuttamisvaiheessa, jolloin negatiiviset vaikutukset ovat helpommin arvioitavissa ja niiden huomioimista voidaan ohjata hanke-YVAN avulla.

Yli puolessa ympäristöselostuksista esitettiin jonkinlainen perustelu sille, miksei ohjelmassa ole **vaihtoehtoja**. Muutamassa kuvattiin vaihtoehtojen valintaa ennen ohjelman valmisteluprosessia. Lähes aina perustelu vaihtoehdottomuudelle oli se, ettei maakuntaohjelmissa ole relevanttia esittää vaihtoehtoja, sillä maakunnan kehittämisen suuntaviivat tulevat maakuntasuunnitelmasta, ja toisaalta konkreettisten vaihtoehtojen muodostaminen näin aikaisessa vaiheessa on hankalaa.

Muutamassa ympäristöselostuksessa oli eritelty **epävarmuustekijöitä** tai todettu jokin arvioinnin osa erityisen vaikeaksi toteuttaa. Parissa tapauksessa selostettiin **menetelmä**, jolla arviointi on suoritettu, ja joissakin esitettiin myös käytetyt taustamateriaalit. Yleensä arviointi oli tehty asiantuntija-arvioina. Osassa ympäristöselostuksista kerrotaan, mitä tahoja arviointeihin on osallistunut. Muutamassa ympäristöselostuksessa ei arviointimenetelmiä ole mainittu lainkaan.

Valtaosassa tapauksista oli esitetty **seurannasta** vastaava taho, siinä käytettävät mittarit sekä aikataulu tai osa näistä. Yleensä ympäristövaikutusten seuranta suunniteltiin liitettäväksi maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelmaan, jota tarkastellaan vuosittain. Kahdessa ympäristöselostuksessa ympäristövaikutusten seuranta ei mainittu erikseen, mutta ohjelman seurantaindikaattoreihin sisältyi myös joitakin ympäristön tilan kehityksen huomioon ottavia mittareita. Parissa selostuksessa ympäristövaikutusten seuranta oli kuvailtu hyvin ylimalkaisesti.

Kahdessa kolmasosassa ympäristöselostuksista oli esitetty jonkinlainen **yhteenve-to**. Näistä noin puolet olivat selkeitä, yleistajuisia ja kattavia. Osassa yhteenvetona oli esitetty vaikutusten arviointitaulukko. Yhteenvetojen pituus vaihteli. Alle puolen sivun mittaiset tai taulukkomuotoiset yhteenvedot eivät olleet kattavia, vaan painottuivat joko pelkkiin vaikutuksiin tai sitten vaikutuksia ei juuri käsitelty. Harva yhteenve-to sisälsi tietoa kaikista ympäristöselostuksen osa-alueista, yleensä niistä puuttui jokin osa.

Vesienhoitosuunnitelmat

Ohjelmien pääasiallinen **sisältö** kuvattiin kaikissa vesienhoitosuunnitelmien ympäristöselostuksissa omassa luvussaan lyhyesti ja tiiviisti ja tavoitteet esitettiin selkeästi. **Suhdetta muihin** suunnitelmiin ja ohjelmiin ei vesienhoitosuunnitelmien ympäristöselostuksissa käsitelty, mutta selostus sisältyi ohjelma-asiakirjaan, jonka liitteenä vesienhoitosuunnitelmat olivat.

Nykytilan kuvaus oli useimmiten selostettu ainoastaan suunnitelmassa. Vain kahdessa tapauksessa nykytila oli kuvattu ympäristöselostuksessa ja näistäkin toisessa vain hyvin suppeasti. Kaikissa vesienhoitosuunnitelmissa nykytilan **kehittyminen** ilman suunnitelman toimenpiteitä kuvattiin melko perusteellisesti, jolloin nollavaihtoehtoa oli helppo verrata toteuttamisvaihtoehtoon. Yli puolessa selostuksista ympäristön **ominaispiirteitä** ei kuvattu lainkaan, muutamassa ne esiteltiin hyvin lyhyesti ja yleisluontoisesti. Ihmistoiminnan aiheuttamat **ongelmat** ja uhkat vesienhoitoalueella kuvattiin painottuen erityisesti vesistöihin kohdistuviin ongelmiin.

Vain yhdessä selostuksessa oli lueteltu vesienhoitosuunnitelmien kannalta merkittäviä kansallisia ja kansainvälisiä ympäristönsuojelus**opimuksia** sekä selostettu hyvin yleisluontoisesti niiden huomioon ottaminen suunnitelmassa. Sopimusten sisältöä tai tavoitteita ei kuvattu.

Vaikutusten arviointi kohdistui erityisesti ohjelman vesistövaikutuksiin. Myös esimerkiksi yhteiskunnallisia vaikutuksia kuvattiin, mutta asetuksen sisältövaatimusten vaikutuslistaa ei käyty eritellysti läpi kuten osassa maakuntaohjelmien ympäristöarviointeja, vaan vaikutuskohteisiin oli valittu suunnitelmien kannalta olennaisia kohtia. Arviointi oli laadullista ja kohdistui koko ohjelmaan.

Noin puolessa ympäristöselostuksista toimenpiteitä kielteisten ympäristövaikutusten **lieventämiseksi** ei mainittu ollenkaan, sillä ohjelmalla katsottiin olevan vain myönteisiä ympäristövaikutuksia. Kahdessa selostuksessa oli lueteltu joitakin keinoja haitallisten vaikutusten vähentämiseksi tai poistamiseksi. Yhdessä tapauksessa selostus lieventämiskeinoista löytyy suunnitelma-asiakirjasta, ja yhdessä ympäristöselostuksessa kerrottiin haittojen minimoinnista jo suunnitteluvaiheessa.

Yleensä **vaihtoehtojen** valintaa ei perusteltu lainkaan, vaikka otsikon perusteella olisi voinut niin olettaa. Yhdessä selostuksessa oli perusteltu vaihtoehtojen määrä. Kaikissa vesienhoitosuunnitelmien ympäristöselostuksissa oli lueteltu **menetelmät** ja selostettu ne avoimesti sekä esitetty lyhyesti puutteet arvioinnissa ja sen resursoinnissa.

Kaikkien vesienhoitosuunnitelmien ympäristövaikutuksia esitetään **seuratattavaksi** vesien tilan seurantaohjelmalla. Erillistä ympäristövaikutusten seurantaohjelmaa ei ole, sillä suunnitelmilla oletettiin olevan ainoastaan positiivisia vesistöihin kohdistuvia ympäristövaikutuksia, jotka olivat myös suunnitelman tavoitteena. Muita kuin vesiin kohdistuvia vaikutuksia ei seurata. Kaikkiin selostuksiin sisältyi lyhyt ja tiivis, mutta melko kattava **yhteenve-to** ympäristöselostuksen sisällöstä.

Alueelliset jätesuunnitelmat

Alueellisten jätesuunnitelmien **sisältö** esitettiin ympäristöselostuksissa varsin lyhyesti ja suppeasti sekä päätavoitteet selkeästi ja kattavasti. Kaikissa ympäristöselostuksissa kuvattiin kattavasti ja perusteellisesti ohjelman suhde siihen liittyviin muihin

ohjelmiin ja suunnitelmiin. Yhdessä suunnitelmassa tilannetta havainnollistettiin lisäksi kaavion avulla.

Nykytilan kuvaus käsitteli lähinnä luonnonympäristön tilaa, ja yhdessä ympäristöselostuksessa kuvattiin myös maankäyttöä. Lähes kaikissa selostuksissa oli kytketty jätehuollon vaikutukset nykytilan kuvaukseen, yksi keskittyi pelkästään jätehuolloliisiin näkökulmiin ympäristön nykytilassa. Nykytilan **kehitys** ilman suunnitelmaa oli kuvattu kaikissa ympäristöselostuksissa.

Yleensä nykytilan kuvauksen yhteydessä käsiteltiin ympäristön **ominaispiirteitä** ja ympäristö**ongelmia** ja -riskejä. Vain yhdessä ympäristöselostuksessa kuvattiin selkeästi ominaispiirteet niillä alueilla, joihin vaikutukset todennäköisesti kohdistuvat. Muissa selostuksissa vaikutuksia ei kohdennettu erityisesti millekään tietylle alueelle. Yhdessä suunnitelmassa ympäristöongelmat oli selostettu perusteellisesti omana lukunaan.

Ympäristönsuojelutavoitteista ja -sopimuksista oli mainittu lähinnä jätehuoltoon liittyviä tavoitteita. Niiden huomioon ottamista alueellisissa jätesuunnitelmissa ei selostettu, mutta yhdessä todettiin suunnitelman tukevan tavoitteiden saavuttamista.

Vaikutuksia ympäristöön ja luontoon oli käsitelty paljon, sillä ne ovat suunnitelmien keskeinen sisältö ja tavoite. Yleensä myös alueellisen jätesuunnitelmansuunnitelman vaikutukset jätepolitiikkaan oli selostettu. Vaikutukset arvioitiin useimmiten vaihtoehtokohtaisesti, ja vain yhdessä tapauksessa oli arvioitu myös koko suunnitelman vaikutukset.

Puolessa ympäristöselostuksista mahdollisia toimenpiteitä ympäristöhaittojen **lieventämiseksi** oli luonnehdittu vaikutusten arvioinnin yhteydessä. Yleensä niitä kuvailtiin hyvin yleisellä tasolla ja viitattiin hankkeiden toteuttamisvaiheen ympäristövaikutusten lieventämiseen.

Tarkasteltujen **vaihtoehtojen** valintaperusteet ja valinnan tekijät oli usein selostettu. Kaikissa alueellisissa jätesuunnitelmissa oli perusteltu valitut vaihtoehdot. Puolessa ympäristöselostuksista oli esitetty arvioinnin **epävarmuustekijöitä** ja puolessa oli selostettu käytettyjä tausta-aineistoja ja **menetelmiä**.

Alueellisten jätesuunnitelmien ympäristövaikutusten **seuranta** suunniteltiin tehtäväksi osana suunnitelman vaikutusten seurantaa, sillä alueellisten jätesuunnitelmien keskeinen tavoite oli vähentää jätehuollon kielteisiä ympäristövaikutuksia. Seuraintaindikaattorit liittyivät jätteisiin, esimerkiksi erilaisten jätejakeiden hyödyntämiseen. Muut ympäristövaikutukset jäisivät seurannan ulkopuolelle.

Kolmeen ympäristöselostukseen sisältyi **yhteenveto**, jossa esitettiin tiiviisti ja selkeästi pääsääntöisesti kaikki oleelliset ympäristöselostuksen tiedot. Yhdessä ympäristöselostuksessa ei ollut yhteenvetoa, mutta itse alueellisen jätesuunnitelman yhteenveto kuvasi myös ympäristöselostuksen olennaiset sisällön.

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkistus

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkistuksen ympäristöselostuksessa kerrottiin selkeästi ja kattavasti tarkistuksen **sisältö ja tavoitteet**. Tarkistukseen liittyviä **muita suunnitelmia** ja ohjelmia sekä suhdetta niihin käsiteltiin lyhyesti.

Sekä ympäristön **nykytilan** kuvaus että sen todennäköinen kehitys selostettiin tarkistusryhmittäin vaikutusten arvioinnin yhteydessä ja samalla kuvattiin suppeasti ympäristön ominaispiirteitä ja mainittiin joitakin tarkistukseen liittyviä ongelmia ja uhkia.

Alueidenkäyttötavoitteiden tarkistus oli tarkastelluista ympäristöselostuksista ainoa, jossa oli kattavasti selostettu tarkistuksen kannalta keskeiset **ympäristönsuojelusopimukset** ja niiden tavoitteet sekä tapa, jolla ne on otettu huomioon suunnittelussa.

Vaikutusten arviointi painottuu yhdyskuntarakenteellisiin vaikutuksiin, mutta myös vaikutukset ilmastonmuutokseen, ihmisiin ja luonnonvaroihin oli arvioitu. Haitallisten ympäristövaikutusten lieventämistoimenpiteitä oli mainittu ympäris-

töselostuksessa hyvin yleisellä tasolla. Ympäristöarviointi ei sisältänyt **vaihtoehto-**tarkastelua, mutta se perusteltiin jo etukäteen.

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkistuksen ympäristövaikutusten **seuranta** kytkettiin yhteen tarkistuksen tavoitteiden toteutumisen seurannan kanssa. Seuranta kuvattiin hyvin yleisellä tasolla ja mainittiin sen vastuutaho sekä seurannan kehittämisen tarpeita. Ympäristöselostuksen alussa oli kattava **yhteenveto** ohjelman keskeisestä sisällöstä seurantaa lukuun ottamatta.

Yhteenveto

Ympäristöselostukset olivat sekä laajuudeltaan että sisällöltään vaihtelevia. Suurimassa osassa rakenne noudatti SOVA-asetusta, jossa kuvataan selostuksen sisältövaatimukset. Tällainen rakenne on selkeästi etenevä. Paikoin selostusten luettavuutta kuitenkin häiritsi otsikoinnin epätasaisuus.

Useimmissa ympäristöselostuksissa suunnitelman tai ohjelman sisältö ja tavoitteet esitettiin lyhyesti ja tiiviisti selostuksen johdannossa. Suhde muihin suunnitelmiin ja ohjelmiin löytyi noin puolesta ympäristöselostuksista, joissa se oli usein esitetty johdannossa ja usein havainnollistettu kaavion avulla. Puuttuneet tiedot liittymisestä muihin ohjelmiin löytyivät itse ohjelma-asiakirjoista, ja usein tällöin ympäristöselostuskin oli ohjelman liitteenä.

Ympäristön **nykytila** oli kuvattu kaikissa suunnitelmissa ja ohjelmissa. Kuvausten laajuus ja perusteellisuus vaihtelivat hyvin paljon erityisesti maakuntaohjelmien ympäristöselostuksissa. Ympäristön tilan **kehittyminen** ilman suunnitelmaa tai ohjelmaa oli kuvattu kaikissa selostuksissa lukuun ottamatta maakuntaohjelmien ympäristöselostuksia, joista nykytilan kehitys oli kuvattu vain yhdessä tapauksessa.

Nykytilan kuvauksen yhteydessä oli usein selostettu ympäristön **ominaispiirteitä** vaikutusalueella sekä suunnitelman tai ohjelman kannalta merkityksellisiä ympäristö**ongelmia**, mutta ongelmat ja uhkat oli harvoin liitetty luonnonsuojelun kannalta merkittäviin alueisiin. Selvästi heikoimmin käsitelty kohta selostuksissa oli ohjelman **kytkeminen** kansallisiin tai kansainvälisiin ympäristönsuojelutavoitteisiin.

Suunnitelman tai ohjelman **vaikutusten arviointi** muodosti keskeisimmän osan kaikista ympäristöselostuksista, joskin muutaman maakuntaohjelman kohdalla se oli käsitelty erittäin suppeasti. Arviointi oli useimmiten suoritettu toimenpidekokonaisuuksittain tai vaihtoehdottain ja kohdennettu SOVA-asetuksen 4 § 6 kohdan vaikutuskohteisiin tai osaan niistä. Vaikutuskohteita oli usein myös niputettu ekologisiksi, sosiaalisiksi, kulttuurisiksi ja taloudellisiksi vaikutuksiksi ja arvioitu hieman yleisemmällä tasolla. Vaikutuksia oli kuvattu laadullisesti ja usein niiden suuntaa ja merkittävyyttä oli arvioitu asteikolla.

Haitallisten vaikutusten lieventämiseen tähtäävien toimenpiteiden kuvaus oli selvästi heikko kohta ympäristöarvioinneissa. Aihetta oli käsitelty yli puolessa ympäristöselostuksista, mutta varsinaisia toimenpiteitä ympäristökuormituksen vähentämiseksi oli esitetty hieman alle puolessa ja muissa lieventämistoimet kytkettiin hankkeiden toteutusvaiheeseen. Aikaisemmin hankkeiden ympäristövaikutusten arviointi oli esitetty ainoana ympäristövaikutusten lieventämiskeinona (Kallio 2008), mutta nyt mukana oli jo suunnitelmaan tai ohjelmaan liitettyjä toimenpiteitä, joita hahmoteltiin yksityiskohtaisemmin vaikutusten arvioinnin yhteydessä.

Tarkastellut ympäristöselostukset sisälsivät kattavan **yhteenvedon** useammin kuin aiemmalla tarkastelukierroksella, jolloin jonkinlainen yhteenveto löytyi noin puolesta selostuksista ja oli usein vaillinainen (Kallio 2008). Nyt tarkastelluista ympäristöselostuksista noin kolme neljäsosaa sisälsi yhteenvedon, joskin niistäkin osa oli vaillinaisia.

Taulukko 3. Ympäristöselostusten sisältövaatimusten täyttyminen. Valtakunnallisten alueidenkäytötavoitteiden tarkistuksia oli vain yksi, minkä vuoksi se ei sisälly taulukkoon.

Ympäristöselostuksen sisältövaatimukset, SOVA-asetuksen 4 §	Kohta käsitelty ympäristöselostuksessa, % selostuksista		
	Maakunta- ohjelmat (18 kpl)	Vesienhoito- suunnitelmat (7 kpl)	Alueelliset jäte- suunnitelmat (4 kpl)
1) Suunnitelman tai ohjelman pääasiallinen sisältö, päätavoitteet sekä suhde muihin asiaan liittyviin suunnitelmiin ja ohjelmiin	85	100	100
2) Ympäristön nykytila ja sen todennäköinen kehitys, jos suunnitelmaa tai ohjelmaa ei toteuteta	70	85	100
3) Ympäristön ominaispiirteet sellaisilla alueilla, joihin todennäköisesti kohdistuu merkittäviä vaikutuksia	100	45	75
4) Suunnitelman tai ohjelman kannalta merkitykselliset ympäristöongelmat, mukaan lukien varsinkin ongelmat, jotka koskevat alueita, joilla on erityistä merkitystä ympäristön- tai luonnonsuojelun kannalta, kuten Natura 2000-verkostoon kuuluvat alueet	100	100	75
5) Kansainvälisesti, Euroopan Unionissa tai kansallisesti vahvistetut suunnitelman tai ohjelman kannalta merkitykselliset ympäristönsuojelutavoitteet ja tapa, jolla mainitut tavoitteet ja ympäristönäkökohdat on otettu valmistelussa huomioon	50	15	25
6) Todennäköisesti merkittävät toissijaiset ja kertyvät vaikutukset, yhteisvaikutukset sekä lyhyen, keskipitkän ja pitkän aikavälin pysyvät tai tilapäiset sekä myönteiset että kielteiset vaikutukset muun muassa väestöön, ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen, luonnon monimuotoisuuteen, eliöstöön, kasvillisuuteen, maaperään, veteen, ilmaan, ilmastotekijöihin, yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan, aineelliseen omaisuuteen, kulttuuriperintöön mukaan lukien rakennusperintö ja muinaisjäännökset, luonnonvarojen hyödyntämiseen, sekä edellä mainittujen tekijöiden välisiin suhteisiin	95	100	100
7) Suunnitellut toimenpiteet, joilla aiotaan ehkäistä, vähentää tai poistaa mahdollisimman kattavasti suunnitelman tai ohjelman toteuttamisesta ympäristölle aiheutuvat merkittävät haitalliset vaikutukset	90	45	100
8) Selvitys siitä, miksi käsitelty vaihtoehto on valittu	60	15	100
ja miten arviointi on suoritettu, mukaan lukien esimerkiksi teknisistä puutteista tai osaamisen puutteista johtuvat vaikeudet	70	100	100
9) Kuvaus suunnitelluista toimenpiteistä, jotka koskevat viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista annetun lain 12 §:n mukaista seuranta	90	100	100
10) Yleistajuinen yhteenveto edellä mainituista tiedoista	65	100	75

Seuranta

Suunnitelmasta tai ohjelmasta vastaavan viranomaisen on huolehdittava siitä, että ympäristöarvioinnin piiriin kuuluvien suunnitelmien ja ohjelmien toteuttamista ja siitä aiheutuvia merkittäviä ympäristövaikutuksia seurataan siten, että voidaan ryhtyä tarvittaessa toimenpiteisiin ympäristöhaittojen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi (SOVAL 12 §). Ympäristöselostukseen tulee sisältyä kuvaus suunnitelluista toimenpiteistä, jotka koskevat edellä mainittua seurantaa (SOVAA 4 § kohta 9).

Suunnitelmasta tai ohjelmasta vastaavan viranomaisen on huolehdittava siitä, että ympäristöarvioinnin piiriin kuuluvien suunnitelmien ja ohjelmien toteuttamista ja niistä aiheutuvia merkittäviä ympäristövaikutuksia seurataan siten, että tarvittaessa voidaan ryhtyä toimenpiteisiin ympäristöhaittojen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi.

Maakuntaohjelmat

Maakuntaohjelmien ympäristövaikutusten seuranta suunniteltiin toteutettavaksi pääsääntöisesti vuosittain, yhdessä ohjelmassa kahdesti vuodessa. Hieman alle puolessa ohjelmista seuranta kytkettiin vuosittain laadittavaan toteuttamissuunnitelmaan, jolloin samassa yhteydessä tarkasteltaisiin koko ohjelman vaikutuksia. Muissa maakuntaohjelmissa ympäristövaikutusten seuranta suunniteltiin liitettäväksi esimerkiksi maakunnan ympäristöstrategian toteutumisen seurantaan. Useimmiten vaikutuksia suunniteltiin seurattavan indikaattoreilla, mutta vain noin puolessa ohjelmista ympäristön tilan seurantaa varten oli valittu omat indikaattorinsa. Ohjelman seurantaan sisältyviä ympäristöindikaattoreita olivat esimerkiksi uusiutuvan energian osuus kaikesta energiankulutuksesta ja teollisuuden ja yhdyskuntien typpi- ja fosforikuormitus vesistöihin. Yleisimmin seurannan vastuutahoksi nimettiin maakuntaliitto tai ELY-keskus, joskus seurantaan osallistuisi yhteistyössä on myös maakunnan YVA-SOVA-ryhmä.

Noin kolmasosassa maakuntaohjelmista ympäristövaikutusten seuranta suunniteltiin kytkettäväksi hanke-YVA-vaiheeseen. Tätä perusteltiin sillä, että ympäristövaikutuksia olisi helpompi seurata hankkeiden toteutusvaiheessa. Tällöin on kuitenkin mahdollista, että maakuntaohjelman ympäristövaikutuksia ei nähdä kokonaisuutena.

Vesienhoitosuunnitelmat

Kaikissa vesienhoitosuunnitelmissa ympäristövaikutusten seurantaan suunniteltiin käytettäväksi vesienhoitoalueen seurantaohjelmaa. Ympäristövaikutukset linkittyivät hyvin vahvasti itse vesienhoitosuunnitelman tavoitteisiin, eikä suunnitelmilla nähty olevan kielteisiä ympäristövaikutuksia. Seuranta suunniteltiin toteutettavaksi viranomaisten seurantatiedon perusteella.

Alueelliset jätesuunnitelmat

Alueellisten jätesuunnitelmien vaikutuksia suunniteltiin seurattavan vuosittain. Erilisiä mittareita ympäristövaikutusten seurannalle ei esitetty, sillä ympäristövaikutusten minimointi on suunnitelman keskeisiä tavoitteita. Seurannan vastuutahoksi esitettiin yleensä ELY-keskusta.

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkistus

Ympäristöhallinto seuraa ympäristövaikutuksia valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteutumisen seurannan yhteydessä. Seurannalla pyritään tehostamaan tavoitteiden toteutumista ja sen tulosten perusteella voidaan ryhtyä ehkäisemään tai lieventämään ympäristöhaittoja, jos sellaisia huomataan aiheutuvan.

Yhteenveto

Useimmiten mainittiin, että mittarit seurannalle ovat olemassa, mutta niitä esiteltiin harvoin tarkemmin. Usein ympäristövaikutusten seuranta suunniteltiin liitettävän itse ohjelman toteutumisen tarkkailuun myös aikataulullisesti ja vastuutahon osalta. Erityisesti vesienhoitosuunnitelmissa ja alueellisissa jätesuunnitelmissa erillistä ympäristövaikutusten seurantaa ei esitetty, sillä sen katsottiin kuuluvan suunnitelman vaikutusten seurantaan.

3.7

Ympäristöarvioinnin vaikuttavuus

Vaikuttavuudella tarkoitetaan tässä sitä, miten hyvin SOVA-lain mukainen arviointimenettely on saavuttanut tavoitteensa.

SOVA-lain tavoitteena on edistää ympäristövaikutusten arviointia ja huomioon ottamista viranomaisen suunnitelmien ja ohjelmien valmistelussa ja hyväksymisessä, parantaa yleisön tiedonsaantia ja osallistumismahdollisuuksia sekä edistää kestävä kehitystä (SOVAL 1 §).

Suunnitelman tai ohjelman valmistelussa on otettava huomioon ympäristöselostus sekä mielipiteet ja lausunnot mahdollisuuksien mukaan sekä annettava joko suunnitelmassa tai ohjelmassa tai sen hyväksymispäätöksessä perusteltu kannanotto siitä, kuinka palaute ja ympäristönäkökohdat on otettu huomioon (SOVAL 11 §).

Maakuntaohjelmat

Maakuntaohjelmien julkisissa kuulemisissa ja muissa vuorovaikutustilanteissa palautetta yksittäisiltä kansalaisilta oli useimmiten saatu vähän. Yleensä todettiin, että palautteen perusteella oli muutettu ohjelmaluonnosta tai ympäristöselostusluonnosta mahdollisuuksien mukaan. Sidosryhmäyhteistyöllä sen sijaan oli ollut merkittävä rooli ohjelmien sisällön muokkaamisessa. Noin kolmanneksessa maakuntaohjelmien ympäristöselostuksista kerrottiin ympäristöarvioinnin vaikuttaneen ohjelman siten, että ympäristövaikutuksiltaan kielteisiä toimenpiteitä oli karsittu ohjelmasta pois. Arvioinnilla tuotettua tietoa ympäristövaikutuksista suunniteltiin käytettävän jatkosuunnittelun pohjana.

Vesienhoitosuunnitelmat

Vesienhoitosuunnitelmissa ei katsottu olevan kielteisiä ympäristövaikutuksia, joten myöskään ympäristövaikutusten arvioinnin tuottama tieto ei juuri muokannut ohjelmaa. Suurempi vaikutus oli kuulemisissa saadulla palautteella, jonka määrä vaihteli huomattavasti vesienhoitoalueittain.

Saadun palautteen määrä vaihteli runsaasta kymmenestä yli kolmeensataan. Pohjoisen alueilla oli saatu vähän palautetta, tiheämmin asutuilla eteläisillä alueilla enemmän. Palautteen perusteella mm. vesienhoidon ohjauskeinoja oli täydennetty.

Alueelliset jätesuunnitelmat

Alueellisten jätesuunnitelmien ympäristövaikutusten arvioinnilla tuotettiin tietoa eri vaihtoehtojen paremmuudesta. Myös alueellisten jätesuunnitelmien sisällön laativisessa sidosryhmillä on ollut merkittävä rooli, mutta myös yksittäiset kansalaiset ovat päässeet vaikuttamaan sisältöön esimerkiksi kyselyiden kautta. Palautetta ja mielipiteitä oli saatu ja niiden pohjalta on tehty muutoksia ja tarkennuksia alueellisten suunnitelmien sisältöön.

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkistus

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkistuksen luonnoksesta ja sen ympäristöselostuksesta saatu palaute oli otettu huomioon suunnittelussa ja eri osapuolten näkemyksiä oli käytetty yhtenä tiedonlähteenä tarkistuksen laatimisessa.

Yhteenveto

Ympäristöarviointi oli vaikuttanut suunnitelman tai ohjelman sisältöön erityisesti silloin, kun arvioinnilla pyrittiin tuottamaan tietoa suunnittelun tueksi. Erityisesti maakuntaohjelmien kohdalla korostettiin, että ympäristöarvioinnin avulla voitaisiin jo etukäteen vähentää syntyviä ongelmia, sillä haitalliseksi havaittuja toimenpiteitä voitaisiin tällöin välttää. Tällöin ympäristövaikutusten huomioon ottaminen oli sisällytetty ohjelmaan ja ympäristöarvioinnin voidaan katsoa saavuttaneen tavoitteensa. Kuulemisissa saatu palaute ja sen huomioiminen oli yleensä dokumentoitu erikseen esimerkiksi hyväksymispäätöksessä tai erillisenä liitteenä. Aikaisemmin vaikuttavuuden arvioidaan olleen huono (Kallio 2008). Nyt ympäristöarviointi ja SOVA-menettelyn eri vaiheissa saatu palaute oli vaikuttanut ohjelman sisältöön ainakin niissä tapauksissa, joissa arvioinnin merkitys tiedon tuottajana oli keskeinen.

4 Johtopäätökset

SOVA-lain mukainen arviointimenettely

SOVA-menettelyt ja ympäristöselostukset olivat laadultaan vaihtelevia. Erot olivat kuitenkin pienempiä saman suunnitelma- tai ohjelmatyypin kesken kuin niiden välillä lukuun ottamatta maakuntaohjelmia, joiden ympäristöselostusten kesken erot olivat hyvin suuria. Ympäristöarvioinnit oli pääsääntöisesti suoritettu SOVA-lain vaatimusten mukaisesti. Erityisesti tiedottaminen ja kuuleminen oli järjestetty SOVA-lain edellyttämällä tavalla. Puutteellisimmin oli yleensä käsitelty vaihtoehtotarkastelua.

Useiden suunnitelmien ja ohjelmien ympäristöarviointien voidaan katsoa parantaneen yleisön tiedonsaantia ja osallistumismahdollisuuksia, sillä sidosryhmätyö oli usein merkittävässä roolissa suunnitelmien ja ohjelmien sisällön muovaamisen kannalta ja paikoin myös yksittäisiä kansalaisia oli pyritty saamaan mukaan suunnitteluun. Lähes kaikkien suunnitelmien ja ohjelmien kohdalla vuorovaikutusmahdollisuuksia oli järjestetty lain minimivaatimuksia enemmän. Joskus ongelmana kuitenkin oli yleisön kiinnostuksen puute. Suunnitelmat ja ohjelmat ovat melko yleisen tason kehittämisehdotuksia, jolloin niistä ei ehkä löydy yksittäisiä kansalaisia koskettavaa tai kiinnostavaa sisältöä.

Ympäristöselostukset

Muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta SOVA-asetuksen sisältövaatimukset täyttyivät ympäristöselostusten kohdalla keskimäärin hyvin tai kohtalaisesti. Eri suunnitelma- ja ohjelmatyypeissä ongelmakohdat olivat hieman erilaisia, mutta yleisesti ottaen vaihtoehtotarkastelu, kytkeminen kansallisesti ja kansainvälisesti merkittäviin ympäristöongelmiin sekä haitallisten ympäristövaikutusten lieventämiseen tähtäävien toimenpiteiden kuvaus vaikuttivat olleen vaikeimpia kohtia arvioinneissa. Useimmiten selostusten rakenne noudatti SOVA-asetuksen sisältövaatimuksia, mutta aina kappaleiden teksti ei vastannut otsikointia, jolloin yleensä otsikon alta puuttui perustelu arvioinnin yhteydessä tehdyille valinnoille.

Ympäristöselostuksissa yleensä eniten huomiota kiinnitettiin itse vaikutusten arviointiin, joka toteutettiin yleensä suunnitelman tai ohjelman eri osille ja usein myös koko suunnitelmalle tai ohjelmalle. Suunnitelman tai ohjelman vaikutusten kokonaisarvioinnin puuttuessa oli hankala saada käsitystä siitä, millaisia yhteisvaikutuksia oli niillä toimenpiteillä, joilla arvioitiin olevan erisuuntaiset vaikutukset samaan vaikutuskohteeseen. Vaikutukset oli usein arvioitu hyvin yleisellä tasolla.

Erityisesti maakuntaohjelmien ja vesienhoitosuunnitelmien ympäristöselostuksissa korostettiin arviointiin liittyviä epävarmuuksia ja puutteita, joista yleisimpiä olivat epävarmuus tulevan kehityksen ja ohjelman toteutumistavan ennustamisessa sekä sopivien taustatietojen sekä arviointiresurssien puute. Niillä perusteltiin joidenkin sisältövaatimusten käsittelystä luopuminen osassa ympäristöselostuksista.

Vaihtoehtotarkastelu on ympäristövaikutusten vertailun keskeinen osa, mutta useimmissa ympäristöarvioinneissa siitä oli luovuttu kokonaan. Kattavimmin vaihtoehtoja oli tarkasteltu alueellisissa jätesuunnitelmissa, mutta myös niissä vaihtoeht-

totarkastelua pidettiin toisinaan tarpeettomana ja keinotekoisena. Suunnitelmat ja ohjelmat ovat usein luonteeltaan yleisiä ja laajoja alueita kattavia kokoelmia toimenpiteitä, joiden toteuttamiseen pyritään, mutta suunnitelmien toteutuminen kaikkine osineen on usein epävarmaa. Tällaisissa tilanteissa epävarmuutta ei ehkä haluta lisätä keksimällä mahdollisia vaihtoehtoja jo parhaiksi katsotuille toimille.

Vaikuttavuus

Ympäristöarvioinnin vaikuttavuus on sen laadun keskeinen mittari. Joissakin suunnitelmissa ja ohjelmissa kerrottiin arvioinnin vaikuttaneen ohjelman sisältöön siten, että sieltä oli poistettu sellaisia toimenpiteitä, joilla katsottiin olevan kielteisiä vaikutuksia. Alueellisten jätesuunnitelmien kohdalla ympäristöarvioinnilla oli tärkeä rooli tiedon tuottajana suunnittelua varten, jolloin sen vaikuttavuus oli suuri. Vesienhoitosuunnitelmien kohdalla vaikuttavuus lienee ollut vähäisempi, joskin palautteen perusteella ohjelmiin oli tehty joitakin muutoksia.

Nyt käsillä olevan selvityksen luonnoksen valmistuttua SOVA-arviointeja tehneiltä henkilöiltä pyydettiin kommentteja luonnoksesta ja käsityksiä SOVA-arvioinnin vaikutuksesta suunnitelmien ja ohjelmien laadintaan kolmen kysymyksen avulla:

- Mitä hyötyä arvioinnista oli?
- Miten arviointi vaikutti lopputulokseen?
- Miten arviointi sujui suhteessa edellisen kierroksen arviointiin?

Vastauksia saatiin kahdeltatoista henkilöltä. Vastaukset tukivat ympäristöselostusten analysoinnin tuloksia. Arvioinnin keskeisimpinä hyötyinä pidettiin siihen liittyneen yhteistyön merkitystä ja arvioinnin systemaattisuutta. Arviointien ei koettu vaikuttaneen kovinkaan suoranaisesti suunnitelmien ja ohjelmien sisältöön, mutta arviointimenettelyn aikana käyty keskustelu ja syntyneet ideat välittyivät suunnitelmiin ja ohjelmiin. Joissakin suunnitelmissa ja ohjelmissa arviointi oli vaikuttanut ohjelman sisältöön siten, että sieltä oli poistettu sellaisia toimenpiteitä, joilla oli katsottu olevan kielteisiä vaikutuksia. Maakuntaliittojen edustajat katsoivat SOVA-arvioinnin sujuneen aiempaa kierrosta paremmin, koska siihen oli jo totuttu ja sen tekemiseen opittu.

SOVA-menettelyn kehitys

Edelliseen arviointikierrokseen verrattuna (Kallio 2008) ympäristöselostuksissa oli havaittavissa kehitystä, vaikka silloin kipukohdiksi osoittautuneet osa-alueet (vaihtoehtotarkastelu, tiettyjen sisältövaatimusten täyttyminen, haittavaikutusten lieventäminen ja seuranta) olivat usein nytkin heikoimmin käsiteltyjä. Myös vuorovaikutuksen menetelmät ja mahdollisuudet olivat aikaisempaa moninaisemmat. Aiemmin heikoksi arvioitu vaikuttavuus näyttää lisääntyneen, mikä tosin voi osaltaan johtua myös siitä, että tällä arviointikierroksella mukana oli enemmän sellaisia ohjelmia ja suunnitelmia, joissa on vertailtavia vaihtoehtoja ja ympäristöarvioinnin sekä vuorovaikutuksen kautta saadun tiedon merkitys oli suurempi. Ympäristöselostusten yhteenvetojen määrä ja laatu oli hieman noussut. Useimmiten selostuksessa oli jonkinlainen yhteenveto, joskin vain noin puolet niistä käsitteli kattavasti koko ympäristöselostusta.

Hyviä käytäntöjä ja kehittämisehdotuksia

- Ympäristöarvioinnin varhainen kytkentä suunnitteluun

Kun vaikutuksia arvioidaan jatkuvasti suunnittelutyön mittaan, voidaan arvioinnin tuottamaa tietoa käyttää tehokkaasti suunnittelussa.

- Osallistumis- ja arviointisuunnitelma

Vaikka osallistumis- ja arviointisuunnitelman tai vastaavan asiakirjan laadintaa ei edellytetä, se on hyvä käytäntö osallistumismahdollisuuksista tiedottamiseen ja ympäristöarvioinnin kytkemiseksi suunnitteluun.

- Tavoitteiden määrittely
SOVA-menettelylle voidaan asettaa erilaisia tavoitteita ja niitä voidaan painottaa eri tavoin. Tavoitteet olisi hyvä määritellä aluksi, jotta on selvää, mihin arvioinnilla erityisesti tähdätään.
- Riittävät resurssit
Osaamisen ja henkilöstön, samoin muidenkin resurssien (aineisto, aika, raha) riittävyyden varmistaminen on tärkeää työn toteutumisen kannalta.
- Arviointityön organisointi

Kun sama henkilö tai henkilöt osallistuvat sekä ohjelman valmisteluun että ympäristöarvioinnin tekoon tai yhteistyö on muuten tiivistä, ajantasainen tieto liikkuu molempiin suuntiin ja ympäristöarvioinnin tuottama tieto tulee suunnittelijoiden käyttöön.

- YVA-SOVA-ryhmä

YVA-SOVA-ryhmä tai muu asiantuntijaryhmä ja sen aktiivinen käyttö tuo arviointiin kokemusta ja rutiinia.

- Monipuolinen viestintä

Eri yleisöryhmille on hyvä suunnata erilaista viestintää (lehdet, tapahtumat, kirjastot, nettisivut, sosiaalinen media). Yleisöä voidaan aktivoida esim. internetpohjaisilla kyselyillä jo työn alussa.

- Aidot vaihtoehdot tai toimintatavat.

Jos aitoja vaihtoehtoja ei ole, on hyvä harkita isoa toimenpidevalikoimaa, josta arvioinnin perusteella huonoimmat voidaan valikoida pois.

- Nollavaihtoehto

Vaikka saattaa vaikuttaa turhalta arvioida vaihtoehto, jota ei pyritä toteuttamaan, se voisi tuoda lisää tietoa siitä, miksi ohjelma tai suunnitelma tarvitaan. Perusteellisesti arvioitu nollavaihtoehto tuo hyvän vertailukohdan ohjelman tai suunnitelman vaikutuksille ja sen perusteluille.

- Valintojen perustelu

Tehtyjen rajausten ja vaihtoehtojen valitsemisen perustelu, menetelmien selostus, epävarmuustekijöiden ja puutteiden tuominen ilmi luo avoimuutta ja ulkopuolisen on helpompi ymmärtää mitä arvioinnissa on tehty.

Lähteet

- Hallituksen esitys Eduskunnalle suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arviointia koskevaksi lainsäädännöksi sekä laiksi strategisesta ympäristöarvioinnista tehdyn pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. HE 243/2004 vp.
- Hildén, M., Kosola, M-L. & Jalonen, P. 2004. Suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arviointi. Yhteenveto kokemuksista Suomessa. Ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen Ympäristö 730. 26 s. ISBN 952-11-1840-7.
- Kallio, T. 2008. SOVA-lain mukainen ympäristöarviointi. Analyysi vuosina 2006–2007 valmistuneista arvioinneista. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 13/2008. 75 s. ISSN 1796-172. Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi> > Suomen ympäristökeskus > Julkaisut ja esitteet > Julkaisut aihepiireittäin > SYKEN raportteja sarja > Raportteja 2008.
- Paldanius, J. & Tallskog, L. 2005a. Suunnitelmien ja ohjelmien vaikutusten arvioinnin (SOVA) tukiaineisto. Ympäristöministeriö, Helsinki. 73 s.
- Paldanius, J. & Tallskog, L. 2005b. Suunnitelmien ja ohjelmien vaikutusten arvioinnin laatu. Ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen ympäristö 778. 56 s. ISBN 951-731-321-7.
- Suomen ympäristökeskus. 2008. Ympäristövaikutusten arviointi vesienhoidossa. Helsinki. 11 s. Saatavissa: www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=82101. [Viitattu 28.9.2011]

KUVAAILULEHTI

<i>Julkaisija</i>	Suomen ympäristökeskus (SYKE)			<i>Julkaisu aika</i> Helmikuu 2013
<i>Tekijä(t)</i>	Anna-Mari Lehmonen ja Jorma Jantunen			
<i>Julkaisun nimi</i>	SOVA-lain mukaisten ympäristöarviointien kehitys ja laatu 2008–2010			
<i>Julkaisusarjan nimi ja numero</i>	Suomen ympäristökeskuksen raportteja 6/2013			
<i>Julkaisun teema</i>				
<i>Julkaisun osat/ muut saman projektin tuottamat julkaisut</i>	Julkaisu on saatavana ainoastaan internetistä: www.ymparisto.fi/julkaisut			
<i>Tiivistelmä</i>	<p>Selvityksen päätavoitteena on tarkastella vuosina 2008–2010 valmistuneiden SOVA-lain (laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista, 200/2005) mukaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristöarviointien ja näistä tehtyjen ympäristöselostusten laatua. Vuosina 2006–2007 valmistuneiden suunnitelmien ja ohjelmien ympäristöarviointien laatua on tarkasteltu aiemmin ja tavoitteena oli myös selvittää arvioinneissa mahdollisesti tapahtunut muutos tai kehitys.</p> <p>Selvityksen aineistona ovat kolmenkymmenen suunnitelman ja ohjelman ympäristöselostukset. Lisäksi suunnitelmien ja ohjelmien arviointeja tehneille lähetettiin selvitysraportin luonnos kommentoitavaksi ja pyydettiin kokemuksia arvioinneista.</p> <p>Ympäristöarvioinnin vaikuttavuus on sen laadun keskeinen mittari. Joissakin suunnitelmissa ja ohjelmissa arviointi oli vaikuttanut suunnitelman tai ohjelman sisältöön siten, että sieltä oli poistettu toimenpiteitä, joilla oli katsottu olevan kielteisiä vaikutuksia. Monilta osin vaikutukset ovat olleet epäsuoria: ympäristöarviointi on lisännyt viranomaisten yhteistyötä ja järkevöittänyt arviointia.</p> <p>SOVA-lain mukaiset menettelyt ja ympäristöselostukset olivat laadultaan vaihtelevia. Muutamaa poikkeusta lukuunottamatta ne täyttivät SOVA-asetuksen vaatimukset hyvin tai kohtalaisesti. Vuosina 2006–2007 tehtyihin SOVA-arviointeihin verrattuna ympäristöarvioinnit olivat kehittyneet, vaikka silloin kipukohdiksi osoittautuneet osa-alueet (vaihtoehtotarkastelu, tiettyjen sisältövaatimusten täyttyminen, haittavaikutuksien lieventäminen ja seuranta) ovat nytkin usein käsitelty riittämättömästi. Selvitykseen sisältyy hyviä käytäntöjä SOVA-arviointien laadun parantamiseksi.</p>			
<i>Asiasanat</i>	SOVA, ympäristövaikutusten arviointi, ympäristöarviointi, ympäristöselostus, laadunarviointi, suunnitelmat, ohjelmat, laatu			
<i>Rahoittaja/ toimeksiantaja</i>	Suomen ympäristökeskus (SYKE)			
	ISBN	ISBN 978-952-11-4136-2 (PDF)	ISSN	ISSN 1796-1726 (verkkoy.)
	<i>Sivu</i> 33	<i>Kieli</i> Suomi	<i>Luottamuksellisuus</i> Julkinen	<i>Hinta (sis. alv 8 %)</i>
<i>Julkaisun myynti/ jakaja</i>				
<i>Julkaisun kustantaja</i>	Suomen ympäristökeskus (SYKE) PL 140, 00251 HELSINKI			
<i>Painopaikka ja -aika</i>				

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare	Finlands miljöcentral (SYKE)			Datum Februari 2013
Författare	Anna-Mari Lehmonen och Jorma Jantunen			
Publikationens titel	SOVA-lain mukaisten ympäristöarviointien kehitys ja laatu 2008–2010 (Utvecklingen och kvaliteten hos miljöbedömningar som gjorts enligt SMB-lagen 2008–2010)			
Publikationsserie och nummer	Finlands miljöcentrals rapporter 6/2013			
Publikationens tema				
Publikationens delar/andra publikationer inom samma projekt	Publikationen finns tillgänglig bara på internet: www.ymparisto.fi/julkaisut			
Sammandrag	<p>Utredningens huvudmål är att studera kvaliteten hos miljöbedömningar av planer och program som slutförts i enlighet med Lag om bedömning av miljökonsekvenserna av myndigheternas planer och program, 200/2005, så kallade SMB-lag (Strategisk miljöbedömning) under 2008–2010. Också kvaliteten hos de miljörapporter som bygger på dessa bedömningar studerades. Kvaliteten hos miljöbedömningar av planer och program som slutfördes 2006–2007 har studerats tidigare och målet är också att utreda eventuell förändring eller utveckling i bedömningarna.</p> <p>Materialet i utredningen utgörs av miljörapporterna av trettio planer och program. Dessutom sändes utredningens utkast för kommentarer till personer som utarbetat planer och bedömningar och de ombeddes att berätta om sina erfarenheter.</p> <p>Effektiviteten av en miljöbedömning är en väsentlig mätare på dess kvalitet. I en del planer och program hade bedömningen påverkat planens eller programmets innehåll så att sådana åtgärder hade återtagits om ansågs ha negativa effekter. Effekterna har ofta varit indirekta: miljöbedömningen har ökat myndigheternas samarbete och gett stadga åt bedömningen.</p> <p>Förfarandena och miljörapporterna som följt SMB-lagen varierade till sin kvalitet. På några undantag när uppfyllde de kraven i SMB-förordningen väl eller måttligt. Jämfört med SMB-bedömningarna som gjordes 2006–2007 har miljöbedömningarna utvecklats, även om sådana delområden som visat sig vara svaga punkter (utredningen av alternativ, uppfyllandet av vissa krav på innehållet, minskningen och uppföljningen av skadliga effekter), hade även nu behandlats bristfälligt. Utredningen innehåller god praxis för att förbättra kvaliteten hos SMB-bedömningarna.</p>			
Nyckelord	SMB, miljökonsekvensbedömning, miljöbedömning, miljörapport, kvalitetsbedömning, planer, program, kvalitet			
Finansiär/uppdragsgivare	Finlands miljöcentral (SYKE)			
	ISBN	ISBN 978-952-11-4136-2 (PDF)	ISSN	ISSN 1796-1726 (online)
	Sidantal 33	Språk Finska	Offentlighet Offentlig	Pris (inneh. moms 8 %)
Beställningar/distribution				
Förläggare	Finland miljöcentral (SYKE) PB 140, 00251 Helsingfors			
Tryckeri/tryckningsort-år				

DOCUMENTATION PAGE

<i>Publisher</i>	Finnish Environment Institute (SYKE)			<i>Date</i> February 2013
<i>Author(s)</i>	Anna-Mari Lehmonen and Jorma Jantunen			
<i>Title of publication</i>	SOVA-lain mukaisten ympäristöarviointien kehitys ja laatu 2008–2010 (The development and quality of environmental assessments under the SEA Act in 2008–2010)			
<i>Publication series and number</i>	Reports of the Finnish Environment Institute 6/2013			
<i>Theme of publication</i>				
<i>Parts of publication/ other project publications</i>	The publication is available only on the internet: www.ymparisto.fi/julkaisut			
<i>Abstract</i>	<p>The primary objective of the study was to examine the quality of the environmental assessments carried out for plans and programmes completed in 2008–2010 under Act 200/2005, the legal act on assessment of the effects of official plans and programmes on the environment (laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista), known as the SEA (Strategic Environmental Assessment) Act, and the resulting environmental reports. As the quality of the environmental assessments of the 2006–2007 plans and programmes had been studied before, another objective of this study was to ascertain whether the assessments had been subject to any developments or changes.</p> <p>The study considers the environmental reports for 30 plans and programmes. In addition, the persons responsible for carrying out the assessments of plans and programmes were sent a draft assessment report for comments, and they were invited to provide feedback on their experiences of the assessments.</p> <p>Effectiveness is the key indicator of the quality of an environmental assessment. In some plans and programmes, the assessment had influenced the content of the plan or the programme so as to result in the removal of measures that were considered to have negative impacts. In many respects, the effects had been indirect: the environmental assessment had increased the co-operation between authorities and enhanced the assessment. In terms of quality, the procedures and environmental reports developed under the SEA Act varied but, with only a few exceptions, complied with the provisions of the act at least reasonably well. In comparison with the SEAs carried out in 2006–2007, the environmental assessments showed development, even though the points that were found difficult in those years (reviewing the alternatives, meeting certain content criteria, and mitigating and monitoring negative effects) continued to be dealt with insufficiently. The study proposes good practices for improving the quality of SEAs.</p>			
<i>Keywords</i>	SEA, environmental impact assessment, environmental assessment, environmental report, quality assessment, plans, programmes, quality			
<i>Financier/ commissioner</i>	Finnish Environment Institute (SYKE)			
	ISBN	ISBN 978-952-11-4136-2 (PDF)	ISSN	ISSN 1796-1726 (online)
	<i>No. of pages</i> 33	<i>Language</i> Finnish	<i>Restrictions</i> Public	<i>Price (incl. tax 8 %)</i> -
<i>For sale at/ distributor</i>				
<i>Financier of publication</i>	Finnish Environmental Institute (SYKE) P.O.Box 140, FI-00251 Helsinki, Finland			
<i>Printing place and year</i>				

